

I — FORMIRANJE BRIGADE I PRVE BORBE

1. Formiranje brigade

Polet NOP-a na tom operativnom području koncem 1943. godine, a posebno u Posavini, Pokuplju i Turopolju koji je doveo do većeg priliva boraca, stvorio je povoljne uvjete da se u najkraće vrijeme formira nova brigada. To je, sa druge strane, nametala i potreba daljeg i što bržeg razvoja NOB-a na tom području. Zbog toga je Glavni štab NOV i PO Hrvatske, 29. decembra, sugerirao štabu Zumberačko-pokupskog sektora »da iskoristi prisustvo Turopoljsko-posavskog odreda na Zumberku i odmah pristupi formiranju Turopoljske brigade«.¹ U to vrijeme su se, međutim, na Zumberku nalazili samo štab Turopoljsko-posavskog odreda i njegov 4. bataljon, dok su se 2. i 3. bataljon nalazili u Posavini, a 1. na Kordunu.

Prema planu štaba sektora, a imajući u vidu potrebu da u sastav brigade uđu najbolje jedinice, u novoformiranu brigadu predviđeni su bili 2. bataljon Zumberačko-pokupskog odreda poznat po imenu »Kljuka« i 2. i 3. bataljon Turopoljsko-posavskog odreda. Bataljonu »Kljuka« je radi ojačanja data kompletna 1. četa 1. bataljona Zumberačko-pokupskog odreda kao njegova 4. četa². Za formi-

¹ Depeša GŠH br. 1180 od 29. novembra 1943. godine. Zbornik, V/22, dok. 133.

² Prema izjavi Vuljetic Mirka, potpukovnika JNA, iz Zagreba, koji je tada bio komandir te čete i Guštin Lovre, potpukovnik u penziji iz Karlovca, tadašnjeg političkog komesara čete.

ranje prateće čete brigade poslužila je 2. četa 3. bataljona Zumberačko-pokupskog odreda³.

Stab sektora morao je da sačeka kraj neprijateljske operacije »vajnahtsman« i poslije nje odmah naredio prikupljanje jedinica u Pokuplju — u širem rejonu s. Pokupsko — predviđenih da uđu u sastav novoformirane brigade. Do 6. januara sve ove jedinice prikupile su se u određenim rejonima.

Svečan čin formiranja brigade obavljen je 8. januara 1944. godine u šumi pokraj Cerja nedaleko od s. Pokupsko. U prisustvu predstavnika Okružnog komiteta KPH za okrug Pokuplje, članova štaba sektora i predstavnika drugih organizacija — pročitana je naredba o formiranju brigade, položena svečana vojnička zakletva i održani prigodni govori. Brigada dobija ime organizatora ustanka u ovom kraju Franje Ogulinca Selje⁴.

³ Prema izjavi drugova: Zučak Danila, Predović Dake i Gajski Janka iz Zagreba tadašnjih rukovodilaca u toj četi.

⁴ Arhiv VII, k. 1624, reg. br. 7/3 i kutija 113 A, reg. br. 6/1: Naredba br. 2 štaba Zumberačko-posavskog sektora NOV i PO Hrvatske od 12. januara 1944. godine.

FRANJO OGULINAC SELJO rođen je u Zabnu kraj Siska 1904. godine, kao deseto dijete siromašne seljačke porodice. Izučio je stolarski zanat. Već 1931. godine primljen je za člana Komunističke partije Jugoslavije. Njegova aktivnost nije mogla ostati nezapažena policiji i žandarmeriji. Zbog stalnog proganjanja biva prisiljen da napusti rodni kraj, a zatim i zemlju i odlazi u Sovjetski Savez. Kada su fašisti ugrozili slobodu španskog naroda, odlazi kao dobrovoljac u Španiju. Postaje komandir mitraljeske čete. U posljednjim borbama u Katoloniji kod Herone, dva sata je zadržavao desetostruko jače špansko-italijanske fašističke snage i na kraju ih razbio. Po povlačenju internacionalnih brigada iz Španije Seljo je sa ostalim jugoslovenskim interbrigadistima interniran od francuskih vlasti. U logoru je izabran u rukovodstvo grupe jugoslovenskih boraca. Iz logora preko Njemačke dolazi u okupiranu Jugoslaviju. Organizira prve partizanske akcije u okolini Siska. Franjo Ogulinac ubrzo postaje politički rukovodilac u Glavnom štabu Hrvatske a kasnije operativni oficir. Septembra 1942. godine postavljen je za komandanta II operativne zone u Zumberku. Na toj dužnosti isticao se smjelošću i uspješnim rukovođenjem.

Osmog oktobra 1942. godine, za vrijeme razbijanja ustaške ofanzive na Zumberak, jurišajući na čelu 1. proletarskog bataljona Hrvatske j goneći razbijene ustaške bataljone, pao je pogođen neprijateljskim metkom. Odlukom AVNOJ-a proglašen je narodnim herojem Jugoslavije.

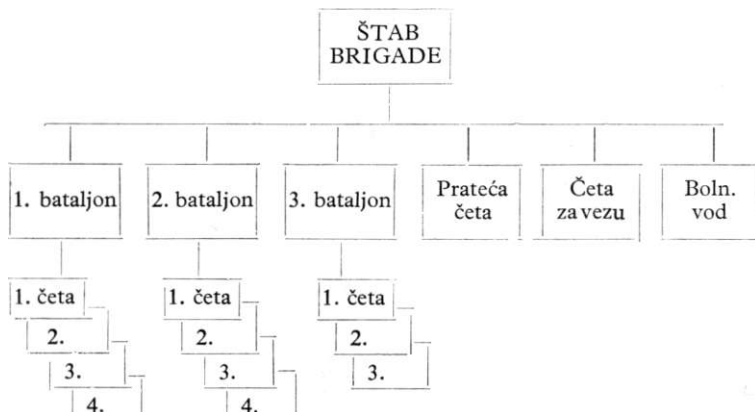

Franjo Ogulinac Selio

Za ovaj kraj to je bio značajan datum, jer je stvorena prva brigada čiji pretežan dio sačinjavaju borci iz ovih krajeva. Ona je od tog trenutka postala glavni nosilac oružane borbe na teritoriju Pokuplja, Turopolja i Posavine. Brigada je morala da neumorno unosi u narod duh

otpora i vjeru u pravednost NOB-a, da raskrinkava sve vrste neprijatelja i da stalno jača i produbljuje bratstvo i jedinstvo.

Na dan svog formiranja brigada je imala slijedeću formaciju:⁵

Brigada je na licu imala 692 borca od kojih 56 partizanki, a 137 boraca je bilo u rashodu, tako da je po spisku imala ukupno 829 boraca⁶. Najveći broj pripadnika brigade bio je rodom iz Pokuplja, Turopolja i Posavine. U 1. bataljonu bio je pretežan broj Zumberčana a u Drugom jedna četa Sišćana. U brigadi je bio i manji broj Zagrebčana i boraca iz drugih krajeva Hrvatske (Kordunaša, Dalmatinaca i Primoraca).

Od naoružanja brigada je imala: 535 pušaka, 28 puškomitraljeza, 8 mitraljeza, 24 automata, 3 pt-puške, 1 pt-top, 5 lakih i 1 teški bacač. Broj metaka na pušku iznosio je 32, a na puškomitraljez 240.

Cete su imale 2—3 voda, pa je, s obzirom na to, njihovo brojno stanje i naoružanje bilo različito.

⁵ Izvještaj štaba Žumberačko-posavskog sektora, op. br. 71 od 29. januara 1944. Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske. (Zbornik, V/23, dok. 119, str. 531).

⁶ Arhiv VII, 112, reg. 14/2.

Bataljon »Kljuka«, koji je u brigadu ušao kao njen 1. bataljon, imao je za sobom već bogatu borbenu tradiciju. Formiran je od čete »Kljuka«, avgusta 1942. godine, kao 2. bataljon Zumberačko-pokupskog odreda da bi pri formiranju 13. proleterske brigade cio, sem jedne čete, ušao u njen sastav. Ova četa je, zahvaljujući smjelim akcijama i dobrom političkom radu, vrlo brzo brojno narasla i 8. maja 1943. godine ponovo je formiran bataljon »Kljuka« kao 2. bataljon Zumberačko-pokupskog odreda, sa 400 boraca. Mladi bataljon vrši smjele akcije na pruži Zagreb — Sisak, tri puta prelazi u Zumberak, bori se u Pokuplju, zajedno sa 13. proleterskom brigadom, da bi poslije formiranja Turopoljsko-posavskog odreda prešao u sastav Zumberačko-pokupskog odreda, kao njegov 2. bataljon.⁷

Kao 2. bataljon ušao je u brigadu dotadašnji 2. bataljon Turopoljsko-posavskog odreda, formiran 18. avgusta 1943. godine. Na svom kratkom borbenom putu bataljon je imao nekoliko značajnih uspjeha, od kojih je najveći zauzimanje na prepad uporišta Sopnica i dizanje u zrak skladišta u kome se nalazilo oko 290.000 kg avionskih bombi. Bataljon učestvuje u napadima na aerodrom Kuriševac 1. decembra 1943. godine i 19/20. decembra 1943. sa jedinicama 28. divizije.⁸

3. bataljon brigade bio je 3. bataljon Turopoljsko-posavskog odreda, formiran u drugoj polovini oktobra 1943. godine. U nekim većim i složenijim akcijama bataljon do tada nije učestvovao.⁹

Najveći broj boračkog sastava i nižeg komandnog kadra bio je po učešću u NOB-u veoma mlad i nedovoljno iskusan u borbama, još nenaviknut na napore i složene zadatke, koje je trebalo izdržati i izvršavati. Međutim, moguće ga je bilo prekaliti, jer su svi borci stupili dobrovoljno u NOV.

⁷ Rade Bulat, »Zumberak i Pokuplje u NOB-u«, str. 212 do 229, »Kultura« — Zagreb, 1951. godine i Istorijat, brigade, (Arhiv VII, k. br. 1231, reg. br. 5/3, str. 2).

⁸ Arhiv VII, k. 1231, reg. br. 5/3, str. 2—3, Istorijat brigade.

⁹ Tačan datum se nije mogao ustanoviti. U pismu političkog komesara Turopoljsko-posavskog odreda — političkom komesaru 2. operativne zone od 31. oktobra 1943. kaže se da je formiran 3. bataljon (Arhiv CK KPH, mikrofilm H-6/616).

Najveći dio brigadnih, bataljonskih, pa i četnih starijina bili su stariji borci i članovi KPJ iz 13. proleterske brigade i bataljona »Kljuka«, koji su učestvovali u mnogim borbama i stekli dosta borbenog iskustva.

Partijska organizacija brigade brojala je oko 120 članova, desetak kandidata KP i oko 100 članova SKOJ-a. Nepopunjavanje mjesta zamjenika političkog komesara brigade koji je ujedno i sekretar partijske organizacije brigade — imaće negativne posljedice. Stoga partijski rad, nije bio od samog početka dovoljno organizovan.

Starješinski sastav na dan formiranja brigade bio je ovakav:

štab brigade: komandant Mladen Ivo; politički komesar Marijan Badel; zamjenik komandanta Milan Tojagić; načelnik štaba Feodor Škrinjar Feda; informativni oficir Vladimir Valjan; intendant Vlado Kraljević; referent saniteta Stjepan Štefči; sekretar SKOJ-a Petar Lamza i referent agitpropa Krešo Car.¹⁰

1. bataljon

Štab: komandant Pavao Radović Savro; politički komesar Dušan Krist; zamjenik komandanta Vaso Tepšić; zamjenik političkog komesara Karlo Babić; informativni oficir Josip Babić; intendant Ilija Novaković; referent saniteta Juraj Katovčić i rukovodilac SKOJ-a Drago Poljak.

1. četa: komandir Kazimir Mance; politički komesar Franjo Bobesić; zamjenik komandira Đuro Kotoran; zamjenik političkog komesara Josip Detelić; komandir 1. voda Duro Markovina; politički delegat Viktor Lončarić; komandir 2. voda Danica Predović i politički delegat Ivan Znidarić.

¹⁰ Komandant brigade, polit, komesar, zamjenik komandanta i načelnik štaba postavljeni su Naredbom br. 2 štaba Zumberačko-posavskog sektora od 12. januara 1944. god. (VII, k. 1642, reg. 7/3), a štabovi bataljona (komandanti, polit, komesari, zamjenici komandanata i zamjenici polit, komesara) Naredbom br. 3 štaba od 14. januara 1944. godine (VII, k. 1624, reg. 8/3). Ostali rukovodeći kadar upisan je na osnovu sjećanja grupe bivših rukovodilaca brigade iz Zagreba, Siska, Karlovca i Velelike Gorice.

2. *četa*: komandir Stanko Bešvir; politički komesar Stevo Mihalina; zamjenik komandira Stevo Stanojević; zamjenik političkog komesara Drago Telišman; komandir 1. voda Antun Bučar; politički delegat Ivo Tuškanec, komandir 2. voda Zdravko Buzadžić i politički delegat Irma Harapin.

3. *četa*: politički komesar Simo Kraguljac; zamjenik komandira Stanko Sviben; zamjenik komesara Drago Popović; komandir 1. voda Jure Gajski; politički delegat Vera Zivičnjak; komandir 2. voda Stjepan Zubek i politički delegat Zvonko Majdak. (Četa na formiranju nije imala komandira, jer je Lajić Mile otišao za zamjenika komandanta 2. bataljona — prim, autora).

4. *četa*: komandir Mirko Vuljetić; politički komesar Lovro Guštin; zamjenik komandira Stjepan Furjanić; zamjenik komesara Drago Zučak; komandir 1. voda Ivan Lendarić; politički delegat Ivan Malec; komandir 2. voda Fiolić Anton; politički delegat Filip Zoretić; komandir 3. voda Janko Martić i politički delegat Josip Haviđić.

2. bataljon

Štab: komandant Julije Veseljko; politički komesar Josip Crnić; zamjenik komandanta Lajić Milan; zamjenik političkog komesara Mato Mihić; informativni oficir Stjepan Kumić; intendant Stjepan Koletić; referent saniteta Pero Volf i rukovodilac SKOJ-a Nikola Robić.

1. *četa*: komandir Ivan Kušan; politički komesar Josip Sovina; zamjenik komandira Nikola Đurašin; zamjenik političkog komesara Juraj Kuzmić; komandir 1. voda Stanko Ivšan; politički delegat Vlado Cvetičanin; komandir 2. voda Tustec Tomo i politički delegat Josip Zubek.

2. *četa*: komandir Stevo Brodarec; zamjenik komandira Ivan Ivičar; zamjenik političkog komesara Ivan Kocmanić; komandir 1. voda Mato Kovačić; politički delegat Mirko Hrvoić; komandir 2. voda Ivan Janeković i politički delegat Oto Pečnik. (Četa na formiranju nije imala političkog komesara, jer je Crnić Josip postavljen za polit, komesara bataljona. Kasnije je na tu dužnost postavljen Pečnik Oto).

3. *četa*: komandir Slavko Hlopec; politički komesar Mijo Fijolić Miško; zamjenik komandira Jakov Fočić; zamjenik političkog komesara Franjo Buneta; komandir 1. voda Mijo Deverić Mišo; politički delegat Velimir Kovač; komandir 2. voda Slavko Božić; politički delegat Đuro Petrac; komandir 3. voda Mijo Haviđić i politički delegat Milan Klasnić.

4. *četa*: komandir Ivan Maslak; politički komesar Mitić Stevo; zamjenik komandira Stjepan Stos; zamjenik političkog komesara Marko Kraljik; komandir 1. voda Josip Periček; politički delegat Vlašić Ivica; komandir 2. voda Josip Petrac; politički delegat Franjo Ferk; komandir 3. voda Vilim Trbusić i politički delegat Stjepan Ožegović.

3. bataljon

Štab: komandant Ljuban Ajdinović;¹¹ politički komesar Ivan Srebrić; zamjenik komandanta Drago Lučan; zamjenik političkog komesara Jure Mikulić; informativni oficir Tomo Fiolić; intendant Stjepan Petreković; referent saniteta Slavica Slivšek i rukovodilac SKOJ-a Ivan Fiolić.

1. *četa*: komandir Miloš Čuturilo; politički komesar Vlado Kireta; zamjenik komandira Milan Radanović; zamjenik političkog komesara Stjepan Caganić; komandir 1. voda Stjepan Kos; politički delegat Pavao Požgajac; komandir 2. voda Mirko Plavac i politički delegat Franjo Drobnjak; komandir 3. voda Josip Pavišić, politički delegat.

2. *četa*: komandir Ivan Marković; politički komesar Josip Košić; zamjenik komandira Simun Vadić; zamjenik političkog komesara Tomo Ladišić; komandir 1. voda; Janko Filković, politički delegat Stjepan Stanić, komandir 2. voda Vinko Stepanić, politički delegat Berislav Majzec, komandir 3. voda Mirko Teći i politički delegat Danica Bartulin.

3. *četa*: komandir Lovro Babić; politički komesar Ivan Kokot; zamjenik komandira Marko Cvijanović; zamjenik

¹¹ Do dolaska Ajdinović Ljubana, početkom februara, dužnost komandanta vršio je Lučan Drago.

političkog komesara Roko Humelj; komandir 1. voda Stjepan Kuzmec; politički delegat Zlatko Rizi; komandir 2. voda Antun Sopar i politički delegat Stevo Spišić.

Prateća četa: komandir Belašić Franjo; politički komesar Andrija Cvitković; zamjenik komandira Vladić Daniel; zamjenik komesara Žučak Daniel; komandir 1. voda Dako Predović; politički delegat Franjo Bradica; komandir 2. voda Pipić Vinko; politički delegat Drago Badović.

2. četa 4. bataljona Zumberačko-pokupskog odreda koja je pri formiranju brigade postala prateća četa (snimak iz novembra 1943)

nac; komandir 3. voda Janković; politički delegat Janko Reba; komandir 4. voda Slavko Pavlaković i politički delegat Vlado Cvetković.

Četa za vezu formirana je tek u martu, a za njenog političkog komesara prilikom formiranja bio je predviđen Josip Novosel.

2. Prve borbe

Tokom januara 1944. godine njemačke i ustaško-domobranske snage su se veoma često pregrupirale. Neke njemačke jedinice, koje su do tada bile na prostoriji Ogu-

lin — Karlovac — Zagreb, zamijenjene su drugim. U drugoj polovini januara, kada su neprijateljske snage uglavnom završile pregrupiranja, na ovom području ili potencijalno okrenute ka njemu, nalazile su se slijedeće neprijateljske snage.

Njemačke okupatorske snage:

— ojačana 1. donska brigada 1. kozačke konjičke divizije¹² sa 1. donskim, 2. sibirskim i 4. kubanskim konjičkim pukom — na osiguranju komunikacija Karlovac — Zagreb — Sisak, sa ukupno 6.000 vojnika;

— 2. kubanska brigada 1. kozačke konjičke divizije sa dijelovima brigada u Sisku i Petrinji;¹³

¹² Divizija je formirana 1943. godine u Mlawi (Poljska). Za njenu popunu korišćeno je ljudstvo iz razbijenih ruskih dobrovoljačkih odreda, formiranih 1942. za borbu protiv sovjetskih partizana, od zarobljenih crvenoarmejaca, od prisilno odvedenih stanovnika iz Ukrajine, sa Dona, Kubana i Tereka, kao i od bjelogardejaca još iz vremena oktobarske revolucije, koji su se nalazili po raznim zemljama Evrope. Po socijalnom sastavu pretežno su bili seljaci, dok je radnika i intelektualaca bilo malo. Komandni kadar (oficirski i podoficirski) sačinjavali su Nijemci. Bilo je oficira i podoficira iz redova sovjetske narodnosti, ali su oni obavljali isključivo sporedne dužnosti. Divizija je došla u Jugoslaviju oktobra 1943. Najprije učestvuje u borbama u Srijemu, a zatim pod komandom 15. AK u Bosni, Kordunu i Baniji. Imala je dvije brigade (1. donsku i 2. kubansku), 7. art. puk sa dva diviziona, 8 samostalni pješadijski puk, dopunski puk, bataljon za vezu, pionirski bataljon, izviđački bataljon, radni bataljon i četiri samostalna kozačka bataljona (45, 69, 631. i 572). Prva donska brigada imala je u svom sastavu 1. donski, 2. sibirski i 4. kubanski puk, a 2. kubanska brigada 3. kubanski, 5. donski i 6. tjerski puk. Sem pukova, štab brigade je imao još i izviđačku četvu, pionirsku četvu, četvu biciklista, četvu za vezu, sanitetsku četvu i vod žandarmerije. Divizija je bila punog formacijskog sastava i brojala je oko 20.000 vojnika. (Arhiv VII, k. 78, reg. br. 35/6 i k. 1224, reg. br. 11/3).

¹³ Arhiv VII, k. 21A, reg. 40/1a: (Izvjestaj štaba 1. kozačke konjičke divizije o dejstvu divizije od 20. decembra 1943. godine, do 20. januara 1944. godine), i 159, reg. br. 22/6-1: (Dnevni izvjestaj Župske redarstvene oblasti Karlovac za 23. januar 1944. godine), i k. 3, reg. br. 3/3b: Izvjestaj Ministarstva oružanih snaga NDH (MINORS-a) za 25. januar 1944. god.

— 10. policijski bataljon u Bregani, sa oko 650 vojnika;¹⁴

— 7. policijski bataljon u Samoboru, sa oko 500 vojnika;¹⁵

— 925. stražarski bataljon sa štabom u Turopolju i zadatkom osiguranja željezničke pruge od Zagreba do Sunje (između Zagreba i Siska — 2. i 3. četa), sa oko 500 vojnika.¹⁶

— komanda letelišta br. 214/XVII u Lučkom, sa oko 300 vojnika;

— komanda letelišta br. 225/XVII u Plesu, sa oko 250 vojnika.

Ustaško-domobranske snage.¹⁷

— jedinice divizijskog područja Zagreb sa: 13. ustaškim bataljonom u Samoboru, Zagrebački ustaški posadni bataljon sa po jednom četom u Samoboru i Sv. Klari, dijelovima 6. ustaškog bataljona Zagrebačke ustaške željezničke brigade Vel. Gorica — sve ukupno — sa oko 1.300 vojnika, ne računajući neprijateljske jedinice u samom gradu Zagrebu;

— jedinice divizijske komande I sektora Karlovac sa: 3. ustaškom posadnom brigadom (5, 10. i 30. ustaški bataljon u širem rejonu Karlovac), 2. pukom, 20. želj. straž. bataljonom i 5. četom oklopnih vlakova u Karlovcu (u uporištima duž pruga: Karlovac — Horvati, Karlovac — Ozalj, Karlovac — D. Resa i Karlovac — Rečica), kao i jedan bataljon Gardijske ustaške brigade u Karlovcu — sve ukupno oko 6.000 vojnika;

— jedinice divizijskog područja Sisak sa: 1. jurišnim domobranskim bataljonom u Turopolju, 4. posadnom brigadom u Sisku i Petrinji, 2. bataljonom ustaške posadne

¹⁴ Arhiv VII, k. 76, reg. 36/2 i k. 76, reg 30/2 i k. 76 A, reg. 2/1.

¹⁵ 7. policijski bataljon formiran je u novembru 1943. u Zagrebu i premešten je iz Zagreba u Samobor 8. februara 1944. Arhiv VII k. 76 A, reg. br. 34/2).

¹⁶ Isto, k. 78, reg. 35/6.

¹⁷ Isto, k. 58, fascikla 1: Izvještaj za januar I korpusnog područja i divizijskih područja Zagreb, Sisak i Karlovac.

brigade u Sisku i Martinskoj Vasi i 2. bataljonom 8. ustaške brigade u Petrinji, sa oko 3.500 do 4.000 vojnika.

Dakle, prema snagama Žumberačko-posavskog sektora u jačini od 2.662¹⁸ borca i starješina stajalo je oko 19.000 neprijateljskih vojnika, ne računajući u taj broj žandarmeriju, aerodromske i druge jedinice (inženjerske, artiljerijske i dr.).

Postavljajući jake snage na komunikacijama Zagreb — Karlovac i Zagreb — Sisak, neprijatelj je u velikoj mjeri otežao manevar snaga Žumberačko-posavskog sektora sa jednog područja na drugo i održavanje veze preko r. Save između teritorije 2. operativne zone i Pokuplja. Time je stvorio i znatne ekonomske teškoće stanovništvu onemogućavajući razmjenu dobara između pojedinih oblasti.

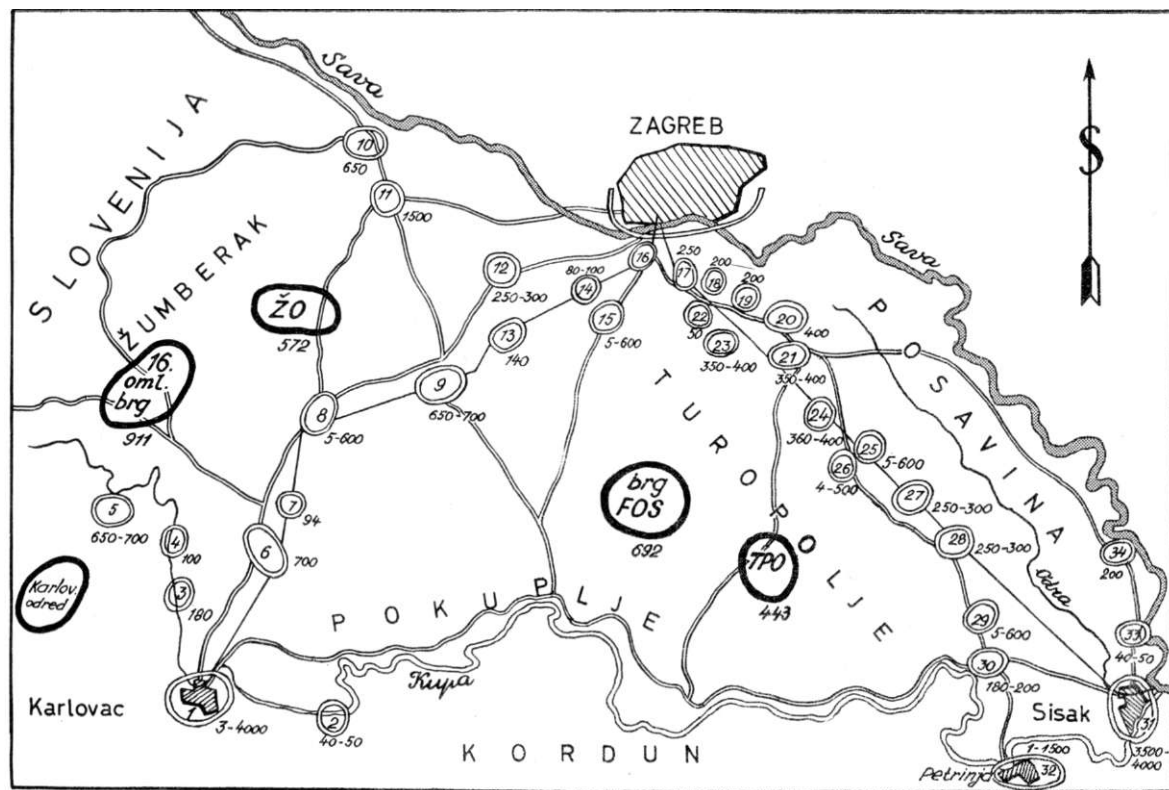
Iskorišćavajući prisustvo jakih neprijateljskih jedinica, koje su posjele skoro sva sela na pomenutim komunikacijama i koje su vršile česte ispade prema oslobođenom teritoriju¹⁹, pljačkajući i terorizirajući narod — aktivirali su se u velikoj mjeri razni ustaško-mačkovski elementi. Oni su na sve moguće načine nastojali da svojom propagandom negativno utiču na raspoloženje naroda i spriječe mobilizaciju u NOV i drugo.

U izvještaju CK KPH za januar, kaže se o tome, između ostalog, i sljedeće:

»U posljednje se vrijeme primjećuje u svim našim krajevima pojačana aktivnost Mačekove klike. Pojedini istaknuti ljudi iz te klike povezuju De sa Švabama, ustašama i domobranskim oficirima u borbi protiv NOP-a...«, i dalje, »... Mačekova klika nastoji se povezati sa pristašama HSS koji su se ranije priključili NOP-u u

¹⁸ Isto, 112, reg. br. 14/2: Pregled brojnog stanja i naoružanja Žumberačko-posavskog sektora NOV i PO Hrvatske od 29. januara 1944.

¹⁹ O tome i sekretar OK KPH objašnjava CK KPH svojim izvještajem od 18. januara 1944. u kome se kaže, između ostalog: »... Njemci i ustaše vrše ofanzivu na Zumberak, ceste i pruge su potpuno blokirane i sva sela uz komunikaciju su puna vojske... Snage koje se nalaze u Pokuplju, tj. u trokutu između pruge Zagreb — Karlovac, Zagreb — Sisak i r. Kupe vode svaki dan borbe sa Njemcima i ustašama koji ispadaju prema selima Markuševac, Gudci, Siljakovina, Podvornica, Kravarsko ...« (Arhiv CK KPH, mikrofilm H-47/716).

Raspored naših i neprijateljskih jedinica u januaru 1944.

cilju rovarjenja i stvaranja uporišta na oslobođenom području...²⁰« Najčešće parole koje je neprijatelj tada proturivao bile su: »Od borbe koje vode partizani imaju samo za posljedicu ubijanje ljudi i paljenje od strane Njemaca«, »Svega toga ne bi bilo da nema partizana«, i Mačkovih parola o »čuvanju šešira«, »nije vrijeme«, pa do otvorenog nagovaranja partizana da idu u domobrane »da tjeraju čerkeze«, »domobrani će se kod iskrcavanja saveznika priključiti njima i zato je nepotrebno da se već sada krvari«, itd.)

Iako ovakva propaganda u većini nije imala plodno tie, ipak je zbunjivala narod i negdje dovodila do pasiviziranja i do pojave dezerterstva iz jedinica. Ti dezertteri i razni paničari, koji su se nagomilavali u pozadini oslobođenog područja, veoma su negativno djelovali na stanovništvo. Takvom stanju je umnogome dopriniosio i relativno slabiji politički rad aktivista i organizacija NOP-a, jer je zbog mnogih neprijateljskih garnizona i čestih neprijateljskih ispada politički rad bio veoma otežan, a negdje i onemogućen.

*

Poslije formiranja brigade, bio je nužan jedan kraći period da se ona organizaciono učvrsti i politički pripremi. Ono što je bilo bitno postići u tom periodu bila je potreba da svi rukovodioci i borci shvate šta je operativna jedinica NOV, šta je to brigada. Trebalo je odmah u početku razbiti razne ranije navike (od borbenih dejstava do vojničkih odnosa i pozdravljanja).

Politički rad u jedinicama je usmjeren na sprovođenje svih mjera po vojnoj liniji i tumačenju aktualnih političkih događaja. U vezi s tim, održavani su svakodnevnii sastanci na kojima su obrađivana slijedeća aktualna pitanja: kapiitulacija bivše Jugoslavije i njeni uzroci, odluke Drugog zasjedanja AVNOJ-a i rezolucije ZAVNOH-a. Sa starijšinskim sastavom posebno je prorađen članak druga Tita »Narodni oficiri i podoficiri«.

Tako planirana i sprovedena politička nastava bila je samo djelimično realizirana. Nastala vojnička situacija nametnula je potrebu da brigada po naređenju štaba sek-

²⁰ Arhiv Instituta za izučavanje radničkog pokreta Jugoslavije, str. reg. 6794/IV 1-22/44 (r. br. 29). Izvještaj CK KPH — CK KPJ od 2. februara 1944.

tora već 11. januara izvrši marš u širi rejon s. Dubranec, gdje je bila na položajima spremna da odbija napade dijelova 1. kozačke konjičke divizije, koji su vršili skoro svakodnevno ispade prema oslobođenom teritoriju Turopolja i Pokuplja.

Već 13. januara brigada se prvi put sukobila sa neprijateljem. Štab brigade je uputio 1. bataljon u zasjedu kod s. Siljakovine, a 2. bataljon prema s. Kravarskom. Na 1. bataljon naišla je jača konjička patrola. Iako je naredeno da se neprijatelj pusti na blisko odstojanje, vatra je otvorena prerano, tako da je on uspio da se izvuče uz gubitke od 3 poginula, 2 ranjena i 1 zarobljenog.²¹ To isto več, 3. bataljon je u rejonu, zapadno od s. Turopolje, obezbjeđivao prelaz preko željezničke pruge Zagreb — Sisak jedinicama 14. slovenačke divizije.²² Na zasjedu bataljona naišla je patrola 1. jurišnog domobranskog bataljona iz Turopolja, pri čemu su 3 domobrana ubijena i 4 ranjena. Sutradan, 14. januara, bataljoni ponovo odbijaju ispade manjih dijelova 1. kozačke konjičke divizije u pravcu s. Kozjača, s. Šiljakovina i s. Ključić-Brda.

S obzirom na to što jedinice Turopoljsko-posavskog odreda nisu mogle da obezbijede prebacivanje materijala koji je Glavni štab NOV i PO Hrvatske uputio 2. operativnoj zoni preko Save, ovaj zadatak je dobila brigada, koja je, u vezi s tim, 19. januara izvršila marš u s. Cerje. Na daljnjem maršu u s. Sever naišla je na kozačku konjičku jedinicu koja je u selu pljačkala. Neprijatelj je protjeran, ali ni brigada, s obzirom na jake i gusto posjednute nepri-

²¹ Zbornik, V/23, dok. 120 i VII, k. 1223, reg. br. 48/1.

²² Da bi se pružila što efikasnija pomoć jedinicama 4. operativne zone u Štajerskom, Glavni štab NOV i PO Slovenije, uz odobrenje Vrhovnog štaba, donosi odluku o upućivanju na taj teren 14. divizije. Pokret divizije preko Save između Brežica i Zidanog Mosta bio je onemogućen zbog prisustva jakih neprijateljskih snaga u dolini r. Save. Jedina mogućnost ostala je da se prebaci u Štajersku preko Hrvatske. U vezi s tim 14. divizija je otpočela 6. januara 1944. pokret iz rejona Suhora preko Žumberka — Pokuplja — Turopolja — Posavine — Moslavine — Zagorja i, 6. februara, prešavši r. Sutlu, stigla u rejon Klanjca u Štajersku. (Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941 — 1945, knj. 2. str. 128).

mateljske garnizone na pruzi Zagreb—Sisak, nije uspjela da izvrši postavljani zadatak.²³

*

Štab sektora 16. januara naređuje brigadi da svoje snage orijentira na željezničku prugu Zagreb — Karlovac, i to dio između Zdenčine i Hrv. Leskovca, da tu pronađe neprijateljske slabe tačke i izvrši napad.²⁴ Neprijateljsko uporište na željezničkoj stanici Horvati bilo je jedini objekat povoljan za uspješan napad. Njegovu posadu sačinjavala je 2. četa 20. željezničko-stražarskog bataljona (120 vojnika) i vod ustaša iz 30. ustaškog bataljona (20 ustaša),²⁵ ukupno 140 vojnika naoružanih, pored pušaka, sa dva mitraljeza, 5 puškomitraljeza i 1 lakim bacačem. Neprijatelj je utvrdio željezničku stanicu, dvije obližnje zidane zgrade i oko njih na odstojanju od oko 100 do 200 metara izgradio niz manjih drveno-zemljanih bunkera. Oko 70 metara sjeveroistočno od stanice nalazio se dvokatni betonski bunker, koji je dominirao stanicom i okolnim bunkerima i koji je u okviru cjelokupnog vatrene sistema branioca imao prvorazrednu važnost. Njegovu posadu sačinjavale su ustaše. Stabu brigade su svi ovi podaci bili poznati.

Pred ulazom u željezničku stanicu iz pravca Zagreba, pruga prolazi kroz usjek između sela Babica (sjeverozapadno) i Gorjanci (jugozapadno). Sama stanica nalazi se na kraju usjeka (na početku nasipa). Odmah iza željezničke stanice, preko potoka Bukovac nalazi se most. Od potoka Bukovac, prema jugozapadu, teren se penje tako da i s. Paladinići nadvišavaju željezničku stanicu. Sela Babici, Gorjanci i Paladinići omogućavali su prikriveno nastupanje pješadije i privlačenje pt-topa u neposrednu blizinu centralnog bunkera.

Za napad su bili određeni 2. i 3. bataljon. 1. bataljon osiguravao je pravac s. Rakov Potok i prugu iz pravca Zagreba, dok su dva bataljona Turopoljsko-posavskog od-

²³ Zbornik V/23, dok. 120, str. 536. i arhiv CK KPH, mikrofilm H-39/455.

²⁴ Isto, dok. br. 62.

²⁵ Arhiv VII, k. 58, reg. br. 1/1: Izvještaj I korpusnog područja za januar 1944.

reda, koja su pridata brigadi, bili na osiguranju iz pravca Zdenčine (na cesti i pruži). Štab brigade bio je bez rezerve. Osnovna ideja napada bila je: 2. bataljonom (bez 4. čete) napasti željezničku stanicu iz pravca s. Babica, a 3. bataljonom iz pravca s. Gorjanci i s. Paladinići (sk. 2).

U toku 25. januara brigada je izvršila marš iz šireg rejona s. Dubranec u s. Kraljevac, a zatim neposredno pred napad u s. Ašpergeri. Tu je postrojenim jedinicama komandant brigade saopštio predstojeći zadatak, a politički komesar brigade govorio o značaju te borbe.

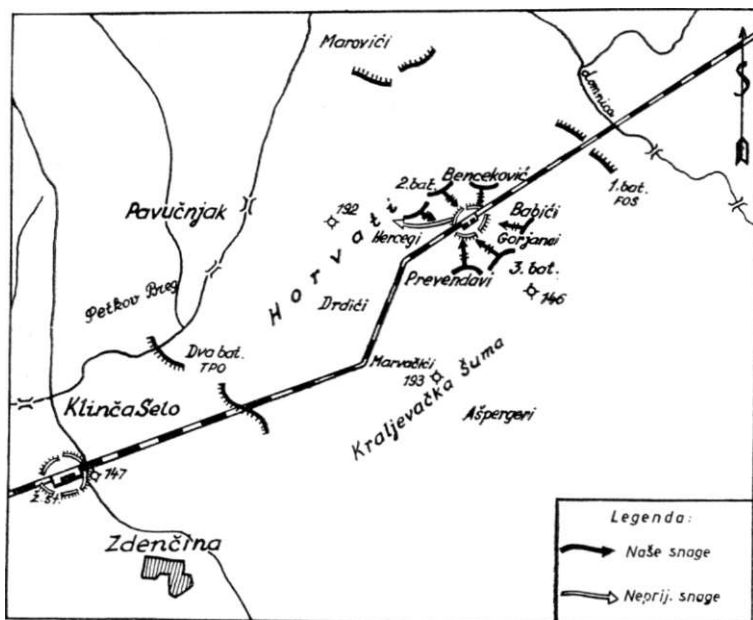
Napad je otpočeo u 21 sat neposrednim gađanjem pt-topa po centralnom bunkeru direktnim pogocima. To je odmah u početku paraliziralo neprijateljsku odbranu i posebno njegov vatreni sistem. 3. bataljon, koji je napadao na ovom pravcu, iskoristio je ovu situaciju i u vrlo kratkom vremenu ovladao bunkerom, željezničkom stanicom i cijelim neprijateljskim odbrambenim sistemom sa istočne strane željezničke pruge. Međutim, 2. bataljon, koji je napadao sa zapadne strane željezničke pruge, iz pravca s. Babića, zakasnio je sa početkom napada, jer je u nastupanju ka polaznim položajima za napad morao obilaziti uporište, kako ga neprijatelj ne bi prevremeno otkrio. Ovo i neenergičan napad tog bataljona omogućili su dijelu neprijatelja, koji se branio na tom pravcu, da se pod zaštitom mraka izvuče u pravcu s. Mavračići. Poslije nepun sat borbe neprijateljsko uporište bilo je potpuno likvidirano. Gonjenje neprijatelja nije vršeno, jer štab brigade za takav zadatak nije predvidio potrebne snage.

U ovom napadu zarobljeno je 46 domobrana, 6 podoficira, 1 oficir i 3 ustaše — ukupno 56, dok je 5 ustaša ubijeno i 1 ranjen.²⁰ Ostalom dijelu posade (83 domobrana i ustaša sa jednim oficirom) uspjelo je da se izvuče iz uporišta. Zaplijenjena su: 2 mitraljeza, 63 puške, 1 puškomitraljez, 17.000 metaka i ostala oprema. Brigada je imala 1 mrtvog i 2 ranjena.

Poslije napada, dok su još jedinice bile u uporištu, zapaljene su sve tri zgrade. Na to su neprijateljeve snage

²⁶ Zbornik V/23, dok 175: Izvještaj Župske redarstvene oblasti Karlovac za 26. januar 1944. i Izvještaj MINORS-a broj 27 od 27. januara 1944. (Arhiv UDB-e Zagreb, mikrofilm 37).

u Zdenčini otvorile artiljerijsku vatru, od koje je poginuo Mikulić Juraj zamjenik političkog komesara 3. bataljona, a nekoliko boraca je ranjeno. Ukupni gubici brigade bili su 3 poginula i 10 ranjenih. Dijelovi štabne čete 30. ustaškog bataljona iz Zdenčine krenuli su u pomoć napadnutom uporištu, ali su bili zadržani od snaga Turopoljsko-posavskog odreda²⁷. Tom akcijom i uništenjem skretnice obu-

Napad na želj. st. Horvati 25/26. januara 1944.

stavljen je promet na ovoj pruzi od 25. januara uveče do 26. januara do 12 sati. Ovaj prvi uspjeh brigade, iako nad doista relativno slabim protivnikom, pozitivno je utjecao na borbeni moral jedinica, a jedinice su stekle i svoja prva borbeno iskustva u brigadnoj formaciji. Poslije ovog napada brigada se smješta u rejon s. Gudci — s. Markuševac

²⁷ Zbornik V/23, dok. 121 (Izvjestaj štaba Žumberačko-posavskog sektora, op. br. 74 od 29. I 1944. Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske).

— Siljakovina, gdje 29. januara ponovo odbija ispad slabijih dijelova 1. kozačko-konjičke divizije. Gubici neprijatelja nisu poznati, a brigada je imala 1 poginulog i 4 ranjena.

Naredbom Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske od 30. januara 1944. od štaba Zumberačko-pokupskog sektora formiran je štab 34. divizije, pod čiju komandu su stavljene sve dotadašnje jedinice sektora, među njima i brigada »Franjo Ogulinac Seljo«. Za komandanta divizije postavljen je Dasović Martin, za političkog komesara Knebl Franjo, a za načelnika štaba Pekić Dušan. Divizija je potčinjena štabu 4. korpusa. Ulaženje 34. divizije u sastav 4. korpusa značilo je dosljedno sprovođenje odluke GŠH da se jače snage NOV, odnosno 4. korpusa, orijentiraju ka prostoriji Karlovac — Zagreb — Sisak.²⁸

*

Informativna služba saznala je da se u s. Odri nalazi intendantsko skladište 1. kozačke divizije koje osiguravaju relativno male snage. Štab brigade donio je odluku da iskoristi tu povoljnu situaciju i da napadne skladište. Neprijatelj je bio smješten u vatrogasnom domu, župnom dvoru i nekoliko drugih zidanih zgrada u centru sela, oko crkve. Oko sela bilo je izgrađeno više otkrivenih rovova. Sam magazin, u kome je bilo oko 2.000 kompleta zimske odjeće, obuće, cigareta, novca i nešto prehrambenih artikala, nalazio se u vatrogasnom domu u centru sela. Straža i osoblje skladišta bili su jačine 120 vojnika i starješina, naoružanih sa 4 puškomitraljeza. Od obezbjeđenja postojala su svega dva stalna ojačana stražarska mjesta i patrola od 3 vojnika, koja je noću obilazila selo. U susjednim, veoma bliskim, neprijateljskim uporištima, u selima Lomnica, Brezovica, V. Mlaka i Buzin, nalazili su se dijelovi 1. i 2. diviziona 4. kubanskog puka²⁹, sa ukupno oko 1.200 —

²⁸ Zbornik V/23, dok. br. 126.

²⁹ Puk je u svom sastavu imao dva konjička divizionu (svaki po 4 eskadrona), eskadron pratećih oruđa, štabnu četu i odjeljenje veze. Puk je imao ukupno oko 1.600 vojnika i starješina. Od naoružanja imao je, pored pušaka i automata: 60 puškomitraljeza, 18 mitraljeza, 12 teških i 12 lakih bacača, 2 pt-topa 47 mm i 2 brdska topa 75 mm (Arhiv VII, 78, reg. 35/6).

1.400 vojnika, pa je to vjerojatno i utjecalo na relativno slabo osiguranje skladišta u s. Odra.

S obzirom na mogućnost brze intervencije neprijateljskih snaga iz okolnih garnizona u osnovi organizacije napada bila je posebno naglašena energičnost, brzina i tajnost. Prema planu na uporište je napadao 2. bataljon. 1. bataljon je obezbjeđivao napad iz pravca s. Lomnice (kao najvažnijeg), Velike Gorice i s. Vel. Mlake. Jedinicama 1. bataljona, na obezbjeđenju prema V. Gorici, dodijeljen je i pt-top, jer su ustaške snage u V. Gorici raspolagale sa nekoliko tanketa. U rezervi je bio 3. bataljon, čija je 1. četa imala zadatak da bude spremna da pruži napad, a ostale njegove snage da mobiliziraju što veći broj kola za evakuiranje plijena i da obezbjeđuju pravce koji izvođe od s. Brezovice, kao i pravce povlačenja brigade. U rezervi je bila i prateća četa (bez topovskog odjeljenja).

U Odranskoj šumi (na putu od s. Dragonožec ka s. Odra) jedinicama su dati precizni podaci o mjestu rovova i stražara, kretanju patrole i protezanju telefonske žice, koje je prethodno u samom uporištu prikupio informativni oficir brigade zajedno sa borcem iz tog sela Ivom Fiolićem.

Napad je otpočeo u 23,30 sati 3. februara. Neprijatelj je bio iznenađen, ali jedinice 2. bataljona nisu napadale energično i brzo te nisu iskoristile postignuto iznenađenje. Čete su u svom nastupanju naišle na neprijateljske straže koje su otvorile vatru iz mitraljeza, što je trenutno zadržalo jedinice. Zbog toga, štab brigade ubacuje u borbu i 1. čet 3. bataljona iz rezerve. Ta četa je energično prodrla u uporište i doprinijela definitivnom slamanju odbrane neprijatelja. Otpor neprijatelja je poslije toga sasvim prestao i on je počeo da bježi na sve strane. Jedan dio posade pokušao je da pobjegne u pravcu Zagreba, ali je naletio na dijelove 1. bataljona, drugi dio bježao je preko polja prema s. Lomnici, a jedan njemački major i 10 vojnika su zarobljeni u samom uporištu. Tek što je uporište zauzeto, već su počela pristizati kola za evakuaciju plijena. Ukupno je došlo oko 50 kola sa konjskim zapregama. Jedan dio ljudi u s. Odri i M. Mlaki odmah na početku napada je samoinicijativno pripremio kola, što je govorilo, samo po sebi, o političkom opredjeljenju tog stanovništva.

Ipak se mora konstatirati da je broj kola za evakuiranje plijena bio suviše malen, s obzirom na količinu materijala koji je zaplijenjen.

Dok je trajalo užurbano izvlačenje materijala, neprijatelj je iz s. Lomnice krenuo prema zauzetom uporištu u dvije kolone, ali ne najkraćim putem Lomnica — Odra, već iz Lomnice, duž pruge, prema s. Hrašću, tako da dvije čete 1. bataljona, koje su se nalazile između s. Hrašća i mosta na potoku Lomnici, nisu došle u dodir sa neprijateljem, dok su druge dvije čete u s. Hrašću, pod komandom komandanta bataljona Pavia Radovića Savre, pružile neprijatelju ogorčeni otpor. Tek poslije jednosatne borbe, kada je neprijatelj već počeo da obilazi bokove jedinica 1. bataljona, one su bile prinuđene na povlačenje.

Za to vrijeme izvučeno je iz magazina 1.250 pari cipela, oko 1.000 komada razne odjeće (najviše šinjela), 3.000.000 kuna, 5 kola cigareta i 30.000 komada razne municije. Ostali materijal je poliven benzinom i zapaljen. Zaplijenjeno je bilo i nekoliko važnih dokumenata o rasporedu 1. kozačke konjičke divizije³⁰.

Neprijateljski gubici nisu provjereni, ali se pretpostavlja da je neprijatelj sem 11 zarobljenih imao i pedesetak što mrtvih što ranjenih. Brigada je imala 1 poginulog i 8 ranjenih.

Drugi dan, tj. 4. februara, neprijateljske snage iz svojih uporišta Lomnice, V. Gorice i Marclina izvršile su ispad prema s. Dragonožec, s. Markuševac i s. Siljakovina. Očekujući takav ispad brigada je bila na položajima, iznad tih sela. U prvom momentu neprijatelju je uspjelo da nešto potisne snage 2. bataljona. Međutim, oko 10 sati, sa po dvije čete 1. i 3. bataljona, brigada je prešla u protunapad i odbila neprijatelja koji se poslije kraće borbe povukao u svoja uporišta. Jedino je zapalio nekoliko kuća u selima Dragonožec i Markuševac. Gubici brigade bili su 1 poginuo i 5 ranjenih.

Ove dvije uspješne borbe sa dijelovima 1. kozačke konjičke divizije mnogo su značile za podizanje borbenosti

³⁰ Arhiv VII, k. 1231, reg. br. 5/3, str. 3—4: Istorijat brigade. Zbornik, V/24, dok. 105, depeša br. 579 od 5. II: Izvod iz knjige depeša Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske za februar 1944.

brigade, jer su se borci uvjerali u mogućnost vođenja uspješnih borbi protiv znatno jačeg neprijatelja. S druge strane, doprinijele su i stvaranju uvjerenja kod naroda da je brigada sposobna da ga zaštiti od nasilja tih njemačkih jedinica.

Slijedećih dana neprijatelj nije vršio nikakve ispade prema oslobođenom teritoriju. To zatišje brigada je veoma

Brigada na maršu poslije borbe u s. Odri februara 1944.

racionalno koristila. Nastavilo se sa intenzivnom vojnom i političkom nastavom. Posebno se uspješno odvijao kulturno-prosvjetni rad, učile se pjesme, recitacije i skečevi. Davane su priredbe za jedinice i narod.

Uspješnom akcijom na Odru brigada se veoma dobro opremila, tako da nije bilo slabo obučenog i obuvenog borca. To je brigadi dalo jedan sasvim nov vojnički izgled. Pored toga, brigada je izvjestan broj odjeće i obuće uputila i drugim jedinicama, a cigarete i bolnicama.